

ȘCOALA GUSTI, O ACTUALITATE PRESENTĂ.
DE LA CONTRIBUȚIILE ȘCOLII LA MATURIZAREA
ROMÂNIEI MARI LA ACTUALITATEA APROAPE
NEPUTINCIOASĂ DE AZI

ILIE DURLEA*

ABSTRACT

**SOCIOLOGICAL SCHOOL OF BUCHAREST, AN URGENT ACTUALITY.
FROM THE SCHOOL'S CONTRIBUTIONS TO THE DEVELOPING OF GREAT
ROMANIA TO THE POWERLESSNESS OF TODAY**

Sociological School of Bucharest (Gusti School) – what are its major contributions in the Romanian culture and civilization, what are the coordinates of its actuality and what are we wrong, those of today when we refer to it? These are the three major questions that this material aims to answer. To these we add two exploratory directions: the paradigmatic ramifications of the Gustian system, we consider the contributions of the young Golopenția, Vulcănescu, Stahl, Bernea etc. and how can we approach the Gustian paradigm and its ramifications again. Because, from our point of view, the problem is not how modern the Gustian paradigm is, but how prepared are we to reach its heights? The material was publicly presented in the Hall of the Romanian Academy, on February 13, 2020, during the Tribute Conference “Dimitrie Gusti – professor, sociologist, statistician, museographer”.

Keywords: Sociological School of Bucharest, militant sociology, development, sociology of the Romanian Sociology.

„Totuși idealul nu este întotdeauna limpede
întrevăzut și națiunile se străduiesc adeseori pentru
idealuri străine, nepotrivite cu firea lor. De aceea se
impune o cercetare amănunțită a idealului național,
problemă care constituie etica națiunii” (Gusti, 1937)¹.

---

* Ph. D., Researcher at European Centre of Ethnic Studies, Romanian Academy,
e-mail: office.cespe@gmail.com.

¹ *Știința națiunii*, în „Sociologie Românească”, anul II, nr. 2–3, februarie – martie 1937,
pp. 49–59, p. 59.

„*Revista română de sociologie*”, serie nouă, anul XXXI, nr. 1–2, p. 105–111, București, 2020

Creative Commons License
Attribution-NoDerivs CC BY-ND

**CE ÎNSEAMNĂ ȘCOALA GUSTI ȘI DIMITRIE GUSTI
PENTRU CIVILIZAȚIA ROMÂNEASCĂ ȘI CULTURA UNIVERSALĂ?**

Școala Gusti reprezintă atât încununarea cât mai ales instrumentul de reproducere a statalității și maturității societății românești după momentul Marii Uniri. Contribuția Școlii Gusti la civilizația românească și la știința universală este mai mult decât Dimitrie Gusti. Vom vedea că acestea sunt *izbitor de actuale*.

Contribuția lui Dimitrie Gusti la modernizarea societății, la sudarea și maturizarea statului român al României Mari, este sistematizată de către Mircea Vulcănescu (1936)² astfel:

„Rezumând ..., ajungem să-i stabilim următorul activ:

– A conceput un sistem filosofic original de înțelegere a societății și a disciplinelor care se ocupă cu ea ...;

– A conceput o metodă originală de cercetare a unităților sociale, simultan simpatetică și obiectivă, erudită și concretă, pe care a aplicat-o, apoi, el însuși, la studiul societății românești;

– A organizat cercetările sociale în afară de universitate, făcând prin Institutul Social educația politică a unei întregi generații de conducători ai statului român și deschizând lumii gustul preocupării de problemele sociale;

– A deprins pe acești conducători să-și condiționeze acțiunea lor reformatoare de cunoașterea prealabilă a realității ce-și propuneau să reformeze, și publicul să-și raționeze adeziunile sociale;

– A format, prin cursuri, conferințe, seminarii și campanii de lucrări, cercetătorii științifici ai vieții sociale și specialiști în diferitele ramuri ale științelor sociale, în stare să înțeleagă și ansamblul fenomenelor în care se integrează disciplina lor;

– A deprins pe acești cercetători cu condițiile generale ale muncii științifice: informația bibliografică, utilizarea corectă a materialului, ținuta demnă și obiectivă a discuțiilor;

– A întreprins o acțiune vastă, neobosită și entuziastă, de reformă socială, pentru organizarea vieții culturale românești, prin cooperarea specialiștilor și prin stimularea activității creatorilor de valori.

Această acțiune a urmărit, în același timp, organizarea culturii înalte, a culturii poporului și a cooperării dintre elite și popor:

– Astfel, a organizat, ca profesor și decan, viața universitară, înființând numeroase instituții de orientare și ajutorare studentescă;

---

² Mircea Vulcănescu „Studiu tipărit în ‘Arhiva pentru știința și reforma socială’, an XIV, 1936, *Omagiu profesorului D. Gusti. XXV de ani de învățământ universitar (1910–1935)*, vol. II, București, Editura Institutului Social Român, p. 1198–1287, în Vulcănescu, Mircea, *Școala sociologică a lui Dimitrie Gusti*, ediție îngrijită de Marin Diaconu, Editura Eminescu, 1998, pp. 107–108. Aranjarea în pagină și numerotarea ne aparțin.

- Academician, consilier tehnic și ministru de instrucție fiind, a organizat cultura superioară [ca ministru al educației, 1932] (Academia Română, Senatul cultural, bibliotecile publice), înlesnind cooperarea intelectuală internațională (schimburi intelectuale cu asociațiile sociologice străine și cu fundațiile sociale internaționale, conferințe, congrese internaționale);
- Ca director al Casei Culturii Poporului și apoi al Fundației Culturale „Principele Carol”, a organizat cultura poporului;
- A organizat, de asemeni, cooperarea, ca președinte al Oficiului Național;
- și Radiodifuziunea, ca președinte al societății, înființând Universitatea Radio;
- Organizator și conducător al campaniilor de cercetări monografice, al echipelor studențești ale Fundației Regale „Principele Carol” și al revistei „Sociologie românească”, a militat pentru cunoașterea concretă a realităților românești, și îndeosebi pentru îndrumarea intelectualilor spre cunoașterea vieții satelor, ca și pentru ridicarea culturală a acestora, cu ajutorul muncii organizate a elitelor culturale;
- În sfârșit, a organizat propaganda culturală a țării înăuntru și în afară (Expozițiile de la Barcelona, Dresda, Paris, Muzeul Satului)”.

*TOATE ACESTE A U FOST URMATE, LA SCURT TIMP,
DE LEGEA SERVICIULUI SOCIAL (1938)³*

Nu în ultimul rând, trebuie precizat faptul că cercetările monografice au făcut parte din sistemul lărgit de educație al tineretului universitar din cadrul Echipelor Regale. Efortul de educație al tineretului era o altă direcție strategică de lucrare a concepției gustiene. Nu toate activitățile Echipelor Regale au produs monografiile, însă toate acțiunile acestora aveau în vedere *educația tineretului prin ridicarea satului*. La nivelul anului 1939, Golopenția nota⁴: „Echipele Regale studențești

³ Serviciul Social a fost instituit de Rege în 1938 și este rezultatul paradigmei gustiene. Ideea a apărut în corespondența dintre Anton Golopenția, aflat la bursă în Germania și Profesor, fiind enunțată într-o scrisoare cu valoare programatică adresată de cel dintâi lui Gusti, din 14 octombrie 1935, și a fost distilată mai departe de Gusti. „Aș vrea să vă fac un rând de propuneri în privința acestui început [e vorba de activitatea la Fundațiile Regale a Prof. Gusti] care mi-e tot atât de drag cât vă e Dvs. și celor care au avut norocul să vă ajute. De data aceasta, mai mult în perspectiva funcțiunii de educare a tineretului din Universități pe care o au Echipele Regale. Cred că această funcțiune e tot atât de importantă ca aceea de educație a poporului. Două lucruri ar trebui făcute în această privință: extinderea treptată a activității *echipelor regale*, generalizarea treptată a participării într-însele și *obținerea obligativității participării* într-o vară măcar la ele pentru obținerea unui titlu academic, odată ce vor exista *posibilități de punere în lucru suficiente*. Un atare plan ar fi desigur în linia intențiilor regale, el e și în nota dorințelor confuze ale tineretului. ... Universitățile ar fi desigur bucuroase să neutralizeze prin recunoașterea unei atari instituții acțiunea exclusiv politică a centrelor studențești și a formațiunilor politice. După ce educația fizică a pătruns în Universități, *drumul unei atari educații a spiritului de răspundere față de neam* e deschis. Rămâne să fie dezvoltat începutul de acum și creată capacitatea – p. 279 de a pune în lucru 5 000–6 000 studenți într-o vară, senatele universitare vor declara-o cu ușurință obligatorie.” Anton Golopenția, *Ceasul misiunilor reale*, pp. 278–279.

⁴ Studiu semnat de Golopenția, intitulat, *Creșterea nouă a tineretului*, 1940, publicat în Golopenția, *Opere*, I, p. 217

efectuaseră, până în toamna lui 1939, 220 campanii de lucru în 150 sate, cu peste 1 600 studenți de la toate facultățile și școlile speciale, încadrați de 950 medici, agronomi, veterinari, silvicultori și alți tehnicieni. Printre rezultatele activității lor se numără 310 000 consultații medicale, 15 000 analize, 12 000 injecții, 70 000 consultații veterinare, 80000 vaccinări, 210000 injecții la animale domestice, crearea a 150 pepiniere, procurarea a 54 vagoane de sămânță selecționată, organizarea a 5 000 stupi sistematici, construirea a 600 platforme de gunoi, ținerea a 250 cursuri agricole și a 26 000 lecții de gătit și croit, 200 construcții (cămine, băi, biserici), repararea și construirea a 600 poduri și 1 200 de fântâni, organizarea a 3 000 șezători. Taberele de muncă de folos obștesc au concentrat în două campanii de lucru 30 000 premilitari din licee și școli superioare și peste 400 000 premilitari rurali. Diversitatea mare a lucrărilor pentru care au fost cerute și pe care le-au executat, începând de la lucrări de fortificație, poate fi cunoscută din dările de seamă anuale ale Inspectoratului general pe anii 1938 și 1939.”

DESPRE SOCIOLOGIA GUSTIANĂ, AZI. CE NU E BINE?

– Sociologia românească interbelică nu este o glumă ontologică, un exercițiu oarecare de istoria mentalităților, o notă hai-hui într-o analiză complezentă post-modernă, detașată și suveran desprinsă de realitatea acută reprezentată de sociologia gustiană.

– Sociologia gustiană a fost nepermis de mult victima unei abordări superficiale, aruncată în derizoriul preocupărilor minore, al gândurilor prescurtate și al acronimelor, ca și când uriașul efort de înțelegere înmănunchiat de aceasta ar decuplat de *sentimentul de noi*, fiind analizată mai degrabă din perspectiva umorilor membrilor decât din aceea a marilor sensuri care i-au dat viață și au risipit-o în bună măsură între martirii lagărului comunist.

– Față de sociologia gustiană, ombilical legată de marile probleme, ne apare azi deșertul decuplării științei sociale față de acestea.

– Prima misiune a sociologiei gustiene era aceea a *unificării sufletești a României*, a României Mari. Acest imperativ al unificării sufletești a fost concretizat în misiunea sociologiei de cunoaștere, conservare și ridicare a satului. Acest punct focal este tot mai slab reprezentat azi.

– Sociologia este în sine un reper al stării raportului dintre bine și rău în societate. Numai o societate cu adevărat liberă își are *conștiința* nevoii de a se cunoaște pe sine ca entitate colectivă, cu destin național. Astăzi constatăm existența unei duble rupturi: între sociologie și societate, între sociologie și stat. Societatea a fost în bună măsură analfabetizată, în siajul trendului global care slăbește lectura, reducând-o la slabul calcul cost-beneficiu, sau, și mai prozaic, lectura a devenit victima cotidianului. Statul, la rândul său, guvernează empiric, majoritatea instituțiilor renunțând la propria lor memorie științifică. Deci, sociologia românească suportă

„rigorile” unei duble crize: a procesului de dezalfabetizare, dar și a procesului de deznaționalizare, de destructurare sufletească a substratului nostratic individual și instituțional.

CE ESTE IZBITOR DE ACTUAL?

La o abordare grăbită a chestiunii actualității, izbitor de actual în sociologia gustiană ne apar următoarele:

– Cunoașterea sociologică nu poate fi decât ... patriotică, este mesajul de fond al sistemului sociologic gustian descifrat, patriotismul fiind, la rândul-i garanția acțiunii *responsabile*: „«Cunoașterea limpede a realității – scrie D. Gusti – este singura în măsură de a da un nou cuprins și impuls patriotismului, aprofundându-l, deșteptând sentimentul responsabilității sociale și dezvoltând conștiința socială, determinând deci o vedere politică clară pentru ceea ce este imposibil și ce este necesitate politică care trebuie realizată.» (D. Gusti, *Asociația pentru știința și reforma socială*, reproducă în *Sociologia militans*, p. 22).” Patriotismul este condiția cunoașterii limpezi a realității, nu este pur și simplu o „opțiune ideologică”. Patriotismul este condiția apropierei sufletești, a aducerii în conștiință *cu grija de aproapele* a realității.

– Imperativul întemeierii științifice a actului de guvernare, astăzi mai „empirică” ca niciodată.

– Satul. Statul. Dreptatea. Cunoașterea integrală. Satul este însuși justificarea existenței păturii intelectuale, este punctul de plecare al statului, arată Gusti. Lăsat de izbeliște azi, satul rămâne cea mai importantă non-persoană, poate cea mai tragică absență dintre problemele noastre curente. Statul – ca încununare a sistemului etic și a cunoașterii, rămâne în continuare a fi regândit teoretic în acest colț de lume, și de pus *în context regional*. Cunoașterea gustiană de tip integral a realității sociale – multi și transdisciplinară rămâne și ea un deziderat în contextul gândirii „pe proiecte” dar fără un „proiect de Țară”.

– Imperativul reîntemeierii sociologiei în problemele țării și ale lumii – Noica arăta că acest cuvânt, „temei” face legătura dintre gând și faptă, atât de concret, încât poți merge, poți cuprinde ceea ce spui, sau poți risipi, temeiul fiind: fundamentul, miezul, mai puternicul, rațiunea de a fi a ceea ce spui și gândești. Gusti arăta că numai problematizând nevoile reale ale țării ne vom justifica existența, vom fi adică „personalități culturale”, având *temei* ca oameni în societate. Atunci țara se va bucura de adevărata dreptate socială, guvernarea întemeiată pe cunoaștere.

– Imperativul gândirii întregului. Odată ce ne vom fi hotărât să reluăm gândirea sociologică a țării în context european și global, se va pune problema *cum* este posibilă această gândire? Răspunsul genial de simplu și de complex al lui Dimitrie Gusti s-a numit *legea paralelismului* dintre cadre și manifestări, dintre posibilități și faptele puse în operă, o frază de câteva rânduri prin care se descrie tot ceea-ce-este și cum-poate-fi, prin care se pot reîntemeia, *legitima* în raport cu poporul care le finanțează, instituțiile.

– Imperativul educării maselor și al propagării românescului în țară și în afara acesteia. Pentru Dimitrie Gusti, această funcție au îndeplinit-o, sau aveau să o îndeplinească, precumpănitor: Căminul Cultural la sate, Atlasul și Enciclopedia României, Seminarul și Legea Serviciului Social în rândurile studențimii, Târgurile internaționale – ca mijloc de diplomație culturală în străinătate. Nu se poate governa cu dreptate un public fără conștiința demnității sale, arăta Dimitrie Gusti.

– Formarea unei „aristocrații inteligente” (Vulcănescu despre Gusti). Aristocrația inteligenței are o dublă menire: aceea de a „dezvolta conștiința de sine a societății și să asimileze experiențele sociale din afară”. Momentul actual este unul al existenței unei aristocrații a inteligenței, în care aceasta își disprețuiește, însă, societatea. Lăsată fără îndrumare, aceasta se risipește comportamental în consumerism de țară slab dezvoltată și se împrăștie dramatic în lume. . Nu este de mirare, astfel, că un alt element foarte actual al Sistemului gustian, cel al educării maselor, este mai actual ca niciodată.

RAMIFICAȚII ALE SISTEMULUI GUSTIAN

Școala Gusti nu a fost o structură închisă. A fost un sistem care a încurajat gândirea laterală, deși nu a fost totdeauna confortabilă cu ea însăși în acest proces. Sistemul gustian de gândire nu a însemnat, deci, doar gândirea Profesorului. Sistemul gustian a generat veritabile subparadigme, constelații argumentative și metodologice cu propria autonomie, care se revendică de la legea gustiană a paralelismului dintre cadre și manifestări, de la conceptul central de unitate socială, al rolului central al familiei și acțiunii de stat și al personalității filtrate prin conștiință. Avem în vedere câteva direcții precum cele ilustrate de Henri Stahl, Ernest Bernea, Golopenția și Vulcănescu. Așa de pildă: studiul obștilor sătești (Stahl), al funcțiilor spațiului și timpului în lumea satului și în cultură (Bernea), monografia sumară centrată pe probleme, geopolitica și teoria modernă a administrației (Golopenția), dimensiunea românească a existenței și tehnicile de management economic în condiții de presiune geopolitică (Vulcănescu), sunt câteva dintre cele mai strălucite direcții subparadigmatice ale Școlii Gusti.

CE POATE FI FĂCUT?

Școala Gusti este un sistem de gândire și o atitudine. Este o manieră eroică de a face știință prin raportarea neideologizată la realitate. În consecință, sistemul gustian a fost și este deschis către orice contribuție teoretică aptă să contribuie la unificarea sufletească a României Mari. Desigur, unele din dezvoltările sale au cunoscut tensiuni, tensiunile creșterii. Nu facem confuzie între fricțiunile personale – situate în planul sociologiei organizațiilor și deschiderea către integral de tip ontologic a sistemului gustian.

Până la momentul în care știința socială va redeveni interesantă pentru administrație, acesteia nu-i rămâne decât să aplece către o reconsiderare matură, dincolo de ludic și de spectacularul relațional din interiorul școlii, asupra acesteia. Reluarea generalizată a cursurilor de sociologie românească în sistemul universitar românesc ar putea fi chiar măsura instinctului de conservare al sociologiei românești actuale.

Instituirea de către Academie a unor granturi și burse Gusti pentru sociologii cu aplecare sistematică și către înțelegerea *integrală* a societății, în special a satului, față de geopolitica comunităților românești și nu numai, ar putea fi altă direcție de mărire a numelui marelui savant.

În general, până la momentul în care interesul național va reintra în reflexul instituțional aplicat, nu ne rămâne decât să căutăm conservarea progresului cunoașterii sociologice centrat pe asumarea marilor probleme ale societății.

BIBLIOGRAFIE

1. Golopenția, Anton, *Ceasul misiunilor reale. Scrisori către Petru Comarnescu, Ștefania Cristescu (Golopenția), Dimitrie Gusti, Sabin Manuilă, Iacob Mihăilă, H.H. Stahl și Tudor Vianu, Ediție îngrijită*, Introducere și note de Ștefania Golopenția, Editura Fundației Culturale Române, București, 1999.
2. Golopenția, Anton, *Opere Complete*, vol. I, *Sociologie*, Ediție alcătuită și adnotată de prof.dr. Sanda Golopenția. Studiu introductiv de prof.dr. Ștefan Costea, Editura Enciclopedică, [București], 2002.
3. Gusti, Dimitrie, „Asociația pentru știința și reforma socială”, reprodusă în *Sociologia militans*, I, Editura Institutului Social Român, București, 1934.
4. Gusti, Dimitrie, „Știința națiunii”, în *Sociologie Românească*, anul II, nr. 2–3, februarie – martie 1937, pp.49–59.
5. Vulcănescu, Mircea, *Școala sociologică a lui Dimitrie Gusti*, ediție îngrijită de Marin Diaconu, Editura Eminescu, 1998.

